

ПРАВО ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА СВОБОДУ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ МЕХАНІЗМ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Мосьондз Сергій Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент, проректор з навчальної та наукової роботи Університету сучасних знань

Проголошення та конституційне закріплення права людини і громадянина на свободу наукової творчості в українській державі у свою чергу передбачає створення відповідного механізму його реалізації.

Серед науковців механізм реалізації прав та свобод розглядається з одного боку як форма цілісного механізму забезпечення прав та свобод людини і громадянина, яка передбачає їх практичну реалізацію, задоволення певних потреб та інтересів у процесі використання конкретного права. З іншої сторони, розглядається цілісний механізм реалізації прав і свобод, що включає в себе гарантованість, реалізацію, захист та охорону конкретного права [1, с. 535].

Отже, виходячи з цієї концептуальної позиції, з одного боку, головне завдання забезпечення права людини і громадянина на свободу наукової творчості на практиці полягає в тому, щоб таке багатогранне явище розглядалося як система, яка володіє розвинутими зв'язками та виступає як соціальна цінність. З іншого боку, відмічаючи академічне значення вивчення права людини і громадянина на свободу наукової творчості з позицій системного підходу, відзначимо, що для їх реального втілення в життя необхідна доктринальна розробка механізму реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості.

Стосовно форм реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості, необхідно, перш за все, акцентувати прискіпливу увагу на їх організаційній природі.

Так, реалізація права людини і громадянина на свободу наукової творчості здійснюється у різних організаційних формах, що передбачають можливість безперешкодно займатися інтелектуальною творчою діяльністю, спрямованою на одержання і використання нових знань.

Відповідно до чинного законодавства виділяють такі організаційні форми реалізації права на свободу наукової творчості, як: академічні наукові установи та організації, вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації та громадські організації у науковій діяльності.

В аспекті ж досліджуваної проблематики проаналізуємо певні аспекти правового статусу окремих організаційних форм реалізації конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості в сучасних умовах з урахуванням змін до законодавства та перспективи їх подальшого розвитку саме у контексті забезпечення реалізації даного права.

Право на свободу наукової творчості може реалізуватися також у формі діяльності вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації (університети, академії, інститути), оскільки наукова і науково-технічна діяльність є не лише одним із головних завдань цих навчальних закладів, а й невід'ємною складовою частиною їх навчального процесу.

Однією з конкретних форм реалізації конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості є створення та діяльність громадських організацій у науковій сфері. Конституція України ст. 36 закріпила за громадянами право на свободу об'єднання у громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення інтересів, в тому числі і у науковій сфері, за винятком обмежень,

встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Крім того, чинним законодавством України обмежується створення і діяльність організацій, метою яких є: зміна шляхом насильства конституційного ладу і в будь-якій протизаконній формі територіальної цілісності держави; підрив безпеки держави у формі ведення діяльності на користь іноземних держав; пропаганда війни, насильства чи жорстокості, фашизму та неофашизму; розпалювання національної та релігійної ворожнечі; створення незаконних воєнізованих формувань; обмеження загально визнаних прав людини [4].

Порядок створення та діяльність громадських наукових організацій регламентується Законами України «Про об'єднання громадян» [4], та «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2].

Громадські наукові організації є в першу чергу, об'єднаннями громадян, тому наслідують всі правові ознаки таких утворень, а саме: метою їх створення і діяльності є задоволення і захист своїх законних спільних інтересів, зокрема у науковій сфері; створюються і діють на добровільній основі; діють на основі рівноправності їх членів (учасників); діють на основі принципу самоврядування, тобто спільного прийняття рішень та їх реалізації; діяльність організації здійснюється на основі статутного документу (статуту або положення); члени організації мають певні права та обов'язки відповідно до статутного документу та законодавства України тощо.

Громадські наукові організації виокремлюються зі спектру інших громадських об'єднань своїми особливими ознаками, зокрема: а) метою їх діяльності автоматично виступає не лише задоволення власних наукових потреб, а й потреб усього наукового товариства, як національного, так і світового; б) принцип гласності у діяльності громадських наукових організацій набуває свого особливого значення та проявляється у взаємній координації науково-дослідної роботи вчених та обміні досвідом; в) тісна взаємодія держави з такими організаціями та безпосередня зацікавленість держави в активізації діяльності громадських наукових організацій.

Останнє твердження полягає в першу чергу у спільній діяльності держави та громадських наукових організацій, результатах наукових досліджень та дивидендах, які одержує держава від діяльності цих організацій, що впливає на рівень інноваційного розвитку та імідж країни у цілому. Відповідно до чинного законодавства, органи державної влади можуть залучати громадські наукові організації за їхньою згодою до участі у підготовці та реалізації рішень стосовно наукової і науково-технічної діяльності, наукової і науково-технічної експертизи, науково-технічних програм, проектів і розробок та у взаємодії з ними інформувати населення про безпеку, екологічну чистоту, економічну та соціальну значущість, екологічні та соціально-економічні наслідки реалізації відповідних програм, проектів і розробок [2].

Список використаних джерел:

1. Мілова Т. М. Структура конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості / Т. М. Мілова // *Правова держава: щорічник наук. праць.* – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корсецького НАН України, 2007. – Вип. 18. – С. 533–541.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 13.12.1991 ; в ред. від 09.07.2007 // *Відомості Верховної Ради України.* – 1992. – № 12. – Ст. 165.
3. Питання створення, реорганізації та ліквідації державних наукових установ : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 № 321 // *Офіційний вісник України.* – 1997. № 16. – С. 25.
4. Про об'єднання громадян : Закон України від 16.06.1992 ; в ред. від 04.03.2006 // *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 34. Ст. 504.